

Panek, Adolf

Niektóre uwagi o rozwoju organizacyjnym i działalności odrodzonej PPS w Płocku w latach 1945-1948

Notatki Płockie 24/1-98, 8-14

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Niektóre uwagi o rozwoju organizacyjnym i działalności odrodzonej PPS w Płocku w latach 1945–1948

Po wyzwoleniu Płocka w styczniu 1945 r. spod okupacji hitlerowskiej wszystkie siły patriotyczne i demokratyczne, którym przewodziła Polska Partia Robotnicza, przystąpiły do wcielenia w życie wytycznych Manifestu Lipcowego PKWN. Władze miejskie w Płocku podjęły działalność już w dniu 23 stycznia 1945 roku¹⁾.

Wśród tych, którzy aktywnie i z pełnym zaangażowaniem włączyli się do odbudowy gospodarki miejskiej, budowy ludowego aparatu władzy państwowej, walki z reakcyjnym podziemiem, uruchomienia szkolnictwa, zaopatrzenia ludności, byli także członkowie i działacze Polskiej Partii Socjalistycznej miasta Płocka i powiatu płockiego. Odrodzona PPS wniosła poważny wkład pracy i zaangażowania w rozwój społeczno-gospodarczy i kulturalny kraju i każdego regionu od chwili jego wyzwolenia spod okupacji aż do zjednoczenia się z PPR w grudniu 1948 r. Współdziałanie obu partii robotniczych miało decydujący wpływ na zbudowanie i utrwalenie władzy robotniczo-chłopskiej w kraju. Zaslugą jednolitifrontowych działaczy PPS było współdziałanie z PPR w wszystkich dziedzinach życia politycznego, społeczno-gospodarczego, zawodowego i kulturalnego mimo pewnych różnic ideologicznych i programowych oraz dróg i metod budowy ustroju socjalistycznego.

Płaszczyznami współpracy i współdziałania obu partii robotniczych były:

- dążenia do stworzenia w Polsce szerokiego, demokratycznego frontu narodowego,
- walka z reakcją o umocnienie i utrwalenie władzy ludowej,
- przeprowadzenie zasadniczych reform społeczno-gospodarczych i oświatowo-kulturalnych,
- odbudowa kraju ze zniszczeń wojennych,
- stworzenie warunków umożliwiających zbudowanie ustroju socjalistycznego,
- umocnienie w społeczeństwie polskim idei przyjaźni ze Związkiem Radzieckim.

Działacze PPS w Płocku włączyli się, o czym już wspomniano, w nurt życia społeczno-politycznego po wyzwoleniu miasta. Świadczy o tym udział pepesowców we władzach miejskich, w przywracaniu normalnego rytmu życia poszczególnym instytucjom miejskim, przedsiębiorstwom oraz przy uruchomieniu

nieczynnych, zdewastowanych przez okupanta zakładów przemysłowych, handlowych, obiektów szkolnych, urządzeń komunalnych itp. Już na pierwszym, legalnym posiedzeniu Miejskiej Rady Narodowej, uczestniczyli członkowie PPS. W skład nowowybranych w dniu 21 stycznia 1945 roku władz miejskich weszli tacy działacze jak: Stefan Pernej i Kazimierz Churski, którym powierzono funkcje zastępców przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej²⁾. Innym działaczom PPS z miasta Płocka powierzone zostały funkcje administracyjne w Zarządzie Miejskim: Stefan Gumiński kierował Wydziałem Zaopatrzenia, Józef Trzaska — Wydziałem Mieszkaniowym, a Seweryn Zieliński — Wydziałem Zdrowia. W dniu 21 lutego 1945 r. nastąpiły zmiany w składzie osobowym władz miejskich: przewodniczącym MRN wybrany został S. Pernej — PPS, członkami prezydium zostali: J. Świecik, i S. Flaczyński należący do tej samej partii. Funkcje wiceprezydenta miasta pełnił K. Churski — członek PPS³⁾.

Ze sprawozdania WKR PPS za 1945 rok dowiadujemy się, że w Płocku do Polskiej Partii Socjalistycznej należało około 500 członków, którymi bezpośrednio kierował Miejski Komitet, gdyż nie było jeszcze wtedy podziału na koła, działające w instytucjach miejskich i zakładach produkcyjnych⁴⁾. Sądzić należy, że liczba 500 członków miała raczej charakter szacunkowy. Niemniej jednak w ocenie wojewódzkich władz partyjnych MK PPS w Płocku zaliczony został do najlepiej rozwijających się i pracujących instancji szczebla powiatowego (miejskiego).

Natychmiast po wyzwoleniu miasta pozostali przy życiu działacze PPS przystąpili do organizowania partii. Z wysiedlenia powrócił młody i ofiarny działacz Stanisław Kacperowski. Dzięki jego energii i przy współdziałaniu z innymi rozpoczęto działalność polityczną. Na siedzibę władz partyjnych wybrany został budynek przy ul. Kościuszki 6 (obecnie siedziba KW PZPR). Znalazły tu pomieszczenia komitety partyjne — miejski i powiatowy, OM TUR, niektóre związki zawodowe oraz redakcja organu PPS „Robotnik Mazowiecki”, którego redaktorem był Dymsha. Pierwszy numer „Robotnika Mazowieckiego” ukazał się w dniu 15.VI.1945 r. Gazeta ta spełniała ważną funkcję informacji oraz mobilizowała społeczeń-

stwo do pracy i walki, jak też kontaktu partii ze swoimi członkami i sympatykami. Sekretarzem MK PPS został S. Kacperowski. Do pracy przystąpili także starsi działacze, pamiętający walki w szeregach PPS przed I wojną światową, uczestnicy wielkich bitew klasowych u narodzin Rzeczypospolitej w 1918 r. i w całym dwudziestolecu międzywojennym. Po pięcioletnim pobycie w obozie koncentracyjnym w Dachau powrócił i natychmiast zgłosił się do pracy partyjnej Wincenty Kępczyński — wybitny działacz PPS w okresie międzywojennym. Podjęli aktywną działalność także inni działacze, spośród których wymienić można: L. Przybyszewskiego, B. Bogusławskiego, S. Flaczyńskiego. Podstawowy trzon członków stanowili robotnicy i postępową inteligencja. W szeregi partii weszli członkowie OM TUR sprzed 1939 roku oraz liczni sympatycy.

Partia rozwinęła szeroką i dość wszechstronną działalność. Wiele trudu włożono w organizację spółdzielczości spożywców i pracy, ruch związkowy, opiekę społeczną, oświatę robotniczą, opiekę nad dzieckiem. PPS starała się dotrzymać kroku PPR w rozgrywaniu wielkiej batalii politycznej jaką była reforma rolna, jak też w wielu innych akcjach i poczynaniach.

Pełniejszy obraz pracy i rozwoju organizacyjnego PPS w Płocku możemy przedstawić w oparciu o materiały archiwalne; od połowy 1946 roku jej skład osobowy przedstawiał się następująco: Wincenty Kępczyński — przewodniczący, Zdzisław Brzeziński — sekretarz, Czesław Galbfach — skarbnik oraz członkowie: K. Churski, S. Kacperowski, K. Mayzner, S. Pernej, R. Pyżyński, S. Zieliński⁶⁾. Organizacja partyjna liczyła w tym czasie już 845 członków, wśród których było 684 pracowników fizycznych i 161 przedstawicieli inteligencji. Sądzić należy, że do grupy robotników (pracowników fizycznych) zaliczono także rzemieślników i prywatnych właścicieli sklepów. Wśród inteligencji pracującej znajdowali się przede wszystkim urzędnicy oraz nauczyciele. Miejski Komitet organizował dość często ogólne zebrania członków ze wszystkich instytucji i zakładów, albo też w poszczególnych zakładach, w których były duże pod względem liczebnym koła. Zebrania takie przybierały niekiedy charakter wieców, na których omawiano aktualne wówczas problemy sytuacji międzynarodowej, polityki wewnętrznej kraju i sytuacji społeczno-gospodarczej miasta itp. Wieców takich w ciągu pierwszego półrocza 1946 roku zorganizowano w mieście 127). Często kończyły się one apelem do bezpartyjnych o ich wstąpienie w szeregi PPS — była to w tym okresie czasu jedna z podstawowych form kontaktu władz partyjnych z członkami oraz bezpartyjnymi, jak też sposób werbowania nowych członków do PPS.

W 1946 roku czołowi działacze PPS w Płocku pełnili różne funkcje we władzach miejskich oraz w instytucjach i organizacjach społecznych na terenie miasta. Godzi się w tym miejscu wymienić następujących działaczy:

- Stefan Pernej — przewodniczący MRN, prezes Zarządu Oddziału Pow. ZNP, przewodniczący PK PPS,
- Wincenty Kępczyński — członek MRN, przewodniczący MK PPS, członek WK PPS,
- Józef Świecik — wiceprezydent Płocka, członek MK PPS,
- Leon Przybylski — ławnik Zarządu Miejskiego, członek PRN,
- Franciszek Kępczyński — ławnik Zarządu Miejskiego, członek władz powiatowych Zw. „Samopomocy Chłopskiej”,
- Stanisław Kacperowski — przewodniczący Zarządu Miejskiego OM TUR, sekretarz Rady Związków Zawodowych,
- Stefan Gumiński — przewodniczący Związku Automobilistów,
- Aleksander Oszast — dyrektor Spółdzielni „Społem”.

Należy tu nadmienić, że pepesowcy stanowili największe ugrupowanie wśród radnych Miejskiej Rady Narodowej, gdyż na 40 radnych było 17 członków PPS, co stanowiło 42,5% ogólnej liczby⁸⁾.

Stan ten ilustruje poniższe zestawienie:

Zestawienie liczbowe radnych MRN w Płocku wg przynależności partyjnej

Tabela nr 1

Z a w ó d								Ra- zem
	PPR	PPS	SL	SD	PSL	SP	Bezp.	
robotnicy	8	8	—	—	—	—	—	16
rolnicy	—	—	—	—	—	—	—	—
pracownicy umysł.	5	8	1	1	—	—	3	18
wolne zawody	1	1	—	2	—	—	2	6
Razem	14	17	1	3	—	—	5	40

Źródło: Sprawozdanie MK PPS w Płocku za miesiąc czerwiec 1946 r., AWKW, sygn. 28/ VII/42.

W całokształcie działalności politycznej i organizacyjnej odrodzonej PPS w Płocku władze miejskie partii wiele uwagi poświęcały sprawom młodzieży. W 1946 roku do OM TUR należało 770 członków⁹⁾, a Zarząd Miejski stanowili: St. Kacperowski — przewodniczący, Józef Buciak — sekretarz, Mieczysław Dorobek — skarbnik oraz członkowie: J. Kalwas, Z. Kończyk, S. Sobieraj. Ocena działalności OM TUR, dokonana przez Komitet Miejski PPS, nie była zbyt budująca, gdyż stwierdzono, że organizacja ta zaczyna dopiero rozwijać się. Uznano, że najpilniejszą sprawą do za-

łatwienia przez organizację młodzieżową jest zorganizowanie (założenie) klubu sportowego w mieście.

Mimo nacisku ze strony władz wojewódzkich nie udało się Komitetowi Miejskiemu usprawnić i ożywić działalność kobiet w szeregach PPS. Usprawiedliwiono ten fakt brakiem osobistego zaangażowania się kobiet w sprawy polityczne oraz brakiem wyróżniającego się aktywu wśród członkiń.

W drugim półroczu 1946 roku Miejski Komitet PPS w Płocku wiele uwagi poświęcił rozbudowie szeregów partyjnych zgodnie z wytycznymi i zaleceniami centralnych i wojewódzkich władz partyjnych.

W październiku i listopadzie tego roku, w ramach akcji werbunkowej, prowadzonej w płockich zakładach pracy, instytucjach miejskich i samorządowych, przyjętych zostało do PPS 343 nowych członków, i zdobyto wielu nowych sympatyków¹⁰⁾. Powiększony został stan liczebny członków partii w kole przy Zarządzie Miejskim, założone zostały trzy nowe koła, a mianowicie:

— koło PPS przy Zjednoczeniu Energetycznym Okręgu Mazowieckiego (ZEOM) — 50 członków,

— koło PPS przy Stacji Kolejowej, liczące 80 członków,

— koło PPS przy Izbie Skarbowej z liczbą 50 członków¹¹⁾.

Według oceny miejskich władz popesowskich zorganizowanie kół PPS w ZEOMIE-ie i Izbie Skarbowej pozwoliło włączyć w orbitę oddziaływania partyjnego wielu przedstawicieli inteligencji pracującej, która miała duże wpływy wśród bezpartyjnych i całego społeczeństwa Płocka. Uznano też za duży sukces zorganizowanie koła wśród kolejarzy płockich, gdyż ludzie ci byli związani z PPS już w okresie międzywojennym i jako członkowie ZZK byli świadomymi klasowcami. W okresie prowadzonej akcji werbunkowej wykorzystywano dla celów propagandowych i agitacyjnych tygodnik „Robotnik Mazowiecki”¹²⁾.

Stały rozwój organizacyjny partii, wzrost zadań i odpowiedzialności, spowodowały konieczność rozszerzenia składu miejskich władz partyjnych, które ukształtowały się w końcu 1946 roku w sposób przedstawiony w zestawieniu:

Skład osobowy MK PPS w Płocku w grudniu 1946 r.

Tabela nr 2

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Funkcja w MK	Charakterystyka
1	W. Kępczyński	51	przewodniczący	przedwojenny działacz PPS, organizator Związków klasowych, były więzień Dachau
2	K. Churski	56	wiceprzewodniczący	przedwojenny działacz PPS, radny MRN, wiceprezydent Płocka
3	S. Kacperowski	37	wiceprzewodniczący	członek OM TUR przed wojną, sekr. Rady Zw. Zaw., przewodniczący Zarz. Miejskiego OM TUR
4	Z. Brzeziński	29	sekretarz	wychowanek „czerwonego harcerstwa” od 1930 roku
5	Cz. Galbfach	37	skarbnik	przedwojenny działacz Zw. klasow.
6	S. Zieliński	44	członek	lekarz
7	K. Meyzner	63	członek	adwokat
8	W. Ciszewski	40	członek	przedwojenny działacz Zw. klasow.
9	L. Przybylski	60	członek	przedwojenny działacz PPS, radny i ławnik z ram. PPS, członek PRN
10	S. Trzeźniński	41	członek	przedwojenny członek Zw. klasow.
11	W. Żelichowski	42	członek	przedwojenny członek Partii
12	A. Maliszewski	32	członek	przedwojenny członek OM TUR, radny, instruktor rolny
13	S. Pernej	45	członek	przedwojenny sympatyk PPS, przew. MRN, prezes Oddz. Pow. ZNP, przewodniczący PK PPS w Płocku
14	S. Flaczyński	39	członek	przedwojenny członek PPS i OM TUR

Źródło: Sprawozdanie MK PPS w Płocku z akcji werbunkowej na 1.XII.1946 r., AWKW, sygn. 28/VII/42.

Jedną z ważniejszych kampanii politycznych, przeprowadzonych przy współudziale PPS na terenie powiatu płockiego i miasta Płocka, podobnie jak i w całym kraju, było „referendum ludowe”, którego głównym celem było rozeznanie nastrojów społeczeństwa polskiego przed wyborami do Sejmu. Termin przeprowadzenia referendum ustalony został przez Krajową Radę Narodową na dzień 30 czerwca 1946 roku.

Aktyw i działacze PPS w mieście i powiecie wzięli aktywny udział, w ramach Bloku Stronnictw Demokratycznych, w mobilizacji społeczeństwa do głosowania „3 × tak”, wyjaśniając jednocześnie polityczny sens tego wydarzenia.

Zasadniczą próbą sił w walce o władzę i jej charakter w Polsce były wybory do Sejmu, jako najwyższego organu władzy państwowej w kraju. Do walki tej stanęły naprzeciw sobie z jednej strony Blok Stronnictw Demokratycznych z PPR na czele, a z drugiej strony obóz reakcji i wstecznicstwa, któremu przewodziło PSL. Okres od „referendum” do wyborów do Sejmu w 1947 roku był okresem najbardziej zaciętych prób PSL mających na celu rozbicie jednolitego frontu demokratycznego. Siły prawicowe PSL pragnęły przede wszystkim izolować PPR przy pomocy elementów centrystycznych w PPS. Przykładami wrogiej postawy w stosunku do Polski Ludowej elementów WRN-owskich i centrystycznych w PPS było występowanie w poszczególnych zakładach i jednostkach administracyjnych przeciwko jednolitym listom wyborczym do rad narodowych i zakładowych, wykorzystywanie trudnej sytuacji gospodarczej do organizowania strajków, co na szczęście nie miało miejsca w Płocku, ale świadczyło o braku jedności działania obu partii robotniczych w mieście.

Wysiłki reakcji w porę były likwidowane. PPR i obóz demokratyczny zdołały skupić wokół siebie ogromną większość klasy robotniczej, pracującego chłopstwa, przekonać społeczeństwo o niebezpieczeństwie grożącym

Polsce w razie zwycięstwa PSL w wyborach. Miejski Komitet PPS w Płocku zorganizował przed wyborami 20 zebrań w większych zakładach pracy¹³⁾.

W okresie od zwycięstwa wyborów do Sejmu w styczniu 1947 roku do marca 1948 roku stosunki między PPR i PPS w Płocku nie układały się najlepiej. Przyczyną braku współpracy międzypartyjnej były różnice zdań co do modelu budownictwa socjalistycznego w Polsce, jak też terminu i zasad zjednoczenia ruchu robotniczego.

Ważnym wydarzeniem w życiu politycznym i organizacyjnym płockiej organizacji PPS było walne zebranie członków, które odbyło się w dniu 2 marca 1947 r. Zebraniu temu przewodniczył F. Ostrowski, wicestarosta urzędu powiatowego, a referat polityczny wygłosił przewodniczący MK PPS, poseł do Sejmu Ustawodawczego W. Kępczyński. Prelegent skoncentrował uwagę zebranych na takich zagadnieniach jak: znaczenie uchwalonej przez Sejm ustawy o amnestii dla umocnienia jedności narodu i umożliwienia powrotu wielu ludzi do normalnego życia w wolnym kraju, o znaczeniu uchwalonej tzw. „Małej Konstytucji” jako czynnika sankcjonującego nowy ustrój społeczno-polityczny w Polsce oraz o Trzyletnim Planie Odbudowy Kraju. Sprawozdanie z działalności rocznej Komitetu złożył sekretarz MK PPS Z. Brzeziński, a o działalności OM TUR w mieście mówił S. Kacperowski. Dokonano też wyboru nowego Komitetu w skład którego weszli: W. Kępczyński, S. Pernej, S. Łakomski, Z. Brzeziński, K. Churski, L. SzczaWińska, Cz. Piotrowski, S. Kacperowski, B. Mikołajewski, S. Zieliński, L. Przybylski, S. Flaczyński, K. Ciszewski, Cz. Galbfach, W. Żelichowski, J. Świecik, R. Pyrzyński, S. Churska, W. Ciszewski¹⁴⁾.

W wyniku dalszego wzrostu szeregów partyjnych w czerwcu 1947 roku PPS liczyła w Płocku 1.814 członków (1.522 pracowników fizycznych i 292 pracowników umysłowych), wśród liczby tej było około 100 aktywistów. W mieście Płocku działały następujące koła:

Wykaz Kół i Zarządów przy MK PPS w Płocku wg stanu z czerwca 1947 r.

Tabela nr 3

Lp.	Koło PPS przy zakł. pracy lub instytucji.	Liczba członków	Przewodniczący	Sekretarz	Skarbnik
1	Izba Skarbowa	51	K. Ciszewski	I. Ignasiak	Cz. Rogulski
2	ZEOM	63	S. Cywiński	T. Lejman	Z. Reszczyńska
3	Płockie Zakł. Przem.	128	W. Szalkowski	J. Bartoszewski	J. Tyburski
4	Państw. Zakł. Samochodowe	78	K. Walerowicz	J. Malczewski	H. Bojanowska
5	Wodociągi Miejskie	25	F. Darowski	J. Dyrowski	S. Rozkosz
6	Rzeźnia Miejska	42	M. Rudzieniec	S. Kapturowski	J. Sejbolt
7	Ubezpieczalnia Miejska	46	E. Lewandowski	—	K. Falkowski
8	Oddział „Społem”	28	Z. Brzeziński	J. Świrczek	M. Kobylski
9	Młyn „Społem”	41	W. Ciszewski	F. Walenin	S. Woźnicki
10	Zarząd Miejski	72	W. Marszałek	T. Górecki	Cz. Piotrowski
11	Państw. Zarz. Wodny	91	L. Mikołajczyk	J. Borkowski	J. Starzyński
12	Cegielnia Miejska	31	S. Bernard	J. Borkowski	J. Bartosiak

Lp.	Koła PPS przy zakł. pracy lub instytucj.	Liczba członków	Przewodniczący	Sekretarz	Skarbnik
13	Elektrownia	87	J. Gruszczyński	H. Krysiak	S. Rędziński
14	PKS	29	F. Ostrowski	S. Kędziński	L. Krzykowski
15	Szpital Miejski	20	F. Bielicki	J. Zóltowska	J. Burzyński
16	Żegluga Państwowa	50	T. Grabowski	S. Szymański	H. Pietryszyn
17	Zjedn. Przem. Cukr.	23	S. Rzadkowski	K. Jakubowski	A. Murasiewicz
18	Fabryka Mydła	26	A. Kucharski	J. Wereszczyńska	W. Tomczak
19	Zarząd Drogowy	15	Z. Stelak	M. Wójcik	L. Kurowski
20	Okręg. Spóldz. „Zgoda”	48	T. Waśniewski	I. Mochnacki	J. Nowak
21	Spóldz. „Rolnika”	35	H. Ziółkowska	L. Swat	—
22	Olejarnia „Społem”	18	J. Koper	B. Lewandowski	W. Kadziński
23	Poczta	43	P. Dyczewski	E. Lewandowska	T. Makowska
24	PKP	45	J. Dudziński	J. Wołesa	E. Lemborski
25	Drukarnia	25	L. Fechner	S. Zbrzeźny	M. Rogalski
26	Firma „Rudzki”		w stadium organizacji		

Zródło: Wykaz Kół i Zarządów przy MK PPS PZPR, sygn. 28/VII/42.
w Płocku — 23.V.1947 r. Archiwum WKK

Z zestawienia wynika, że w kołach przy zakładach pracy znajdowało się 1.160 członków, pozostali w liczbie 654 osób, zarejestrowani byli bezpośrednio w MK i tam też opłacali składki członkowskie.

Na przełomie 1947/48 roku stan członków PPS w mieście osiągnął liczbę 1.958 osób, w tym pracowników fizycznych 1.626, a pracowników umysłowych 332¹⁵⁾. Był to największy pod względem liczebnym rozwój partii socjalistycznej w Płocku od 1945 r., o czym świadczy zestawienie — tabela nr 4.

Rozwój liczebny PPS w Płocku w latach 1945—1948

Tabela nr 4

Data	Liczba czł. ogółem	W tym		Liczba aktywni	Liczba kół	Odbytych wieców
		Fiz.	Umysł.			
XII.1945 r.	500	—	—	—	1	—
VI.1946 r.	845	684	161	80	—	12
I.1947 r.	1392	982	410	100	13	12
VI.1947 r.	1814	1522	292	100	26	—
I.1948 r.	1958	1626	332	100	28	—
VI.1948 r.	1667	1172	495*	100	—	—
XI.1948 r.	1607	1109	498**	80	64	—

* w tym 47 członków PPS posiadaczy własnych środków produkcji (rzemieślnicy, kupy itp.).

** w tym 29 członków PPS posiadaczy własnych środków produkcji (rzemieślnicy i kupy itp.).

Zródło: Zestawienie własne autora na podstawie Sprawozdań MK PPS w Płocku znajdujących się w archiwum WKK PZPR w Warszawie.

Treścią działania władz miejskich PPS w Płocku, podobnie jak i w całym wojewódz-

twie, w końcu 1947 roku i przez cały prawie 1948 rok, było przygotowywanie się do zjednoczenia organizacyjnego PPR i PPS. Na podstawie zarządzenia Nr 1 Wojewódzkiej Komisji Weryfikacyjnej z dnia 1.X.1947 r.¹⁶⁾ w każdym Komitecie Powiatowym (Miejskim) powołani zostali pełnomocnicy Woj. Komisji Weryfikacyjnej, którzy byli jednocześnie przewodniczącymi Powiatowych (Miejskich) Komisji Weryfikacyjnych.

Celem weryfikacji było dokonanie przeglądu szeregów partyjnych, ustalenie stopnia uświadomienia socjalistycznego i klasowego, aktywności i dyscypliny partyjnej oraz sylwetki moralnej każdego członka partii. Koniecznym też było oczyszczenie szeregów partyjnych z elementów niesocjalistycznych, karierowiczowskich, obcych klasowo lub ludzi zdemoralizowanych.

Ponadto weryfikacja miała na celu ułatwienie akcji szkoleniowej i organizacyjnej. Zakładano także wydanie członkom i kandydatom nowych legitymacji partyjnych¹⁷⁾. Początkowo planowano zakończenie akcji weryfikacyjnej na dzień 31 stycznia 1948 roku¹⁸⁾, ale terminu tego z wielu względów nie dotrzymano, o czym świadczy zestawienie przebiegu weryfikacji w Płocku.

Okolo 140 członków w Płocku zweryfikowanych zostało w terminie późniejszym, tuż przed zjednoczeniem ruchu robotniczego w Polsce. W okresie bezpośrednio poprzedzającym organiczne zjednoczenie partii robotniczych nastąpiło duże ożywienie w działalności władz miejskich PPR i PPS. W dniu 14 października 1948 r. odbyło się zebranie Powiatowej Rady PPS i połączonych Komitetów Miejskiego i Powiatowego¹⁹⁾. Zebraniu przewodniczył W. Kępczyński. Referat polityczny wygłosił sekretarz WK PPS T. Lipiec, który w swoim wystąpieniu stwierdził, że dwumiesięczny okres przed zjednoczeniem winien być wykorzystany dla pracy nad oczyszczeniem szeregów partyjnych.

Weryfikacja za okres	Ogółem zweryfikowa- nych	Decyzja:				
		Wydać legit. stałą człon- kowi stałe- mu	Wydać legi- tymację sta- łą kandy- datowi	Wydać legit. kandydatką	Skreślić	Przenieść z członka na kandyd.
do 4.I.1948 r.	196	62	47	86	1	—
do 10.I.1948 r.	194	106	38	50	—	—
do 25.I.1948 r.	168	69	34	60	—	5
do 15.II.1948 r.	233	137	39	56	—	1
do 28.II.1948 r.	201	82	52	67	—	—
do 30.III.1948 r.	342	136	128	77	—	1
do 2.IV.1948 r.	125	54	50	21	1	—
	44	—	32	12	—	—
do 14.VII.1948 r.	21	7	4	10	—	—
Razem	1.526	653	424	439	2	7

Źródło: Sprawozdanie z akcji weryfikacyjnej w WK PPS Warszawa. AWKW, sygn. 28/IX/2.

Mówca stwierdził, że „nowa, zjednoczona partia będzie mieć charakter awangardowy, bolszewicki, winna być monolitem. Do moga partii, kierowniczej siły narodu, nie mogą wejść ludzie, którzy nie rozumieją nowej, bolszewickiej linii. Zjednoczona partia musi być pozbawiona oblicza frakcyjnego, do niej mogą wejść tylko ci, którzy przez cały czas mieli właściwy stosunek do ZSRR i do PPR — do tej partii, która mimo pewnych błędów, odegrała decydującą rolę w budowaniu Polski Ludowej i poniosła najwięcej ofiar”. Na zebraniu tym ustalono aby na ogólnopartyjnej konferencji w dniu 17.X.1948 r. publicznie omówić błędy popełnione przez działaczy i aktywo płockiej organizacji pepesowskiej.

W przeddzień wspomnianej konferencji, tj. w dniu 16.X.1948 r. odbyło się posiedzenie Komitetu Współdziałania Miejskich Komitetów PPR i PPS²⁰⁾. Ze strony KM PPR w rozmowach uczestniczyli: A. Nicyporuk, S. Nicyporuk, J. Szymanowski, natomiast ze strony MK PPS: St. Flaczyński, J. Kosiński, Cz. Piotrowski. W czasie spotkania omówiono sprawy osobowe w PPS, w Radzie Partii i w Komitecie. Jednocześnie J. Kosiński powiadomił towarzyszy z PPR, że w dniu 17.X.1948 roku odbędzie się w lokalu MK PPS nadzwyczajna konferencja aktywu pepesowskiego, której zadaniem będzie oczyszczenie szeregów PPS w Płocku z elementu wrogięgo a obcego klasowo, a także dokonanie zmian w składzie osobowym Rady Powiatowej PPS i w Komitecie w celu wyeliminowania z życia politycznego ludzi niezdecydowanych, postępowaniem swym wykazujących, że trudno im pojąć aktualną rzeczywistość²¹⁾.

W dniu 17.X.1948 r. odbyło się zebranie aktywu PPS z miasta Płocka i powiatu płockiego. Na zebraniu tym wojewódzką instancję partyjną PPS reprezentował T. Wojeński, który wygłosił zasadniczy referat. W dyskusji zabierało głos 17 osób. Poruszono następujące zagadnienia²²⁾:

- płocka organizacja PPS nie zrealizowała na swoim terenie umowy o współdziałaniu z PPR,
- wyrażono zadowolenie, że nadchodzi chwila zjednoczenia ruchu robotniczego,
- uznano za konieczne podniesienie na wyższy poziom szkolenia ideologicznego,
- niektórzy towarzysze przeprowadzili samokrytykę,
- mówiono też, że wyklucza się z partii ludzie zasłużonych.

W tym samym dniu odbyło się także posiedzenie Rady PPS, Miejskiego i Powiatowego Komitetu. Na zebraniu tym J. Trzaska zgłosił rezygnację ze stanowiska wiceprzewodniczącego. Również W. Kępczyński, wybitny działacz PPS w Płocku i województwie, zgłosił rezygnację z członka Rady i Komitetu PPS²³⁾. Dokonano wyboru prezydium Rady PPS w składzie: W. Żelichowski — przewodniczący, S. Białoskórski — I wiceprzewodniczący, P. Dyczewski — II wiceprzewodniczący. Rada jednogłośnie dokonała wyboru Miejskiego Komitetu PPS w składzie²⁴⁾:

1. S. Flaczyński — przewodniczący
2. Cz. Piotrowski — wiceprzewodniczący
3. J. Kosiński — I sekretarz
4. Z. Galus — II sekretarz
5. J. Wolszczyński — skarbnik
6. Z. Galbfach — członek
7. E. Lewandowska — członek
8. J. Lipiński — członek
9. E. Ciszewski — członek
10. J. Szymczak — członek
11. W. Tyszkiewicz — członek

oraz Komitet Powiatowy w składzie²⁵⁾:

1. B. Mikołajewski — przewodniczący
2. Z. Brzeziński — wiceprzewodniczący
3. W. Marszałek — wiceprzewodniczący
4. S. Ciszewski — sekretarz
5. J. Dzirżeczki — skarbnik
6. S. Majchrzak — członek
7. S. Kwasiborski — członek

8. S. Adaszewicz — członek
9. W. Szymański — członek
10. J. Krupiński — członek
11. M. Rudzieniec — członek.

Należy zaznaczyć, że w okresie poprzedzającym zjednoczenie klasy robotniczej w Płocku, słusznym było dokonanie ponownego oczyszczenia szeregów partyjnych, ale w wielu wypadkach oceny czołowego aktywu dokonano zbyt pochopnie i wyrządzono wielu osobom krzywdę, o czym świadczyły rehabilitacje dokonane w naszym kraju po 1956 roku.

Ostatnie zebranie aktywu miejskiego PPS w Płocku, które odbyło się w dniu 21.XI.1948 roku poświęcone było sprawie wyboru

delegata na Kongres Zjednoczeniowy. Delegatem z ramienia PPS wybrany został Stanisław Flaczyński²⁰⁾. Zjednoczenie ruchu robotniczego nastąpiło w dniu 15.XII.1948 r., a po zjednoczeniu nastąpił okres scalenia organizacji partyjnych — zagadnienia te stanowią oddzielny problem badawczy.

W artykule niniejszym poruszono tylko niektóre elementy organizacyjnej działalności PPS w Płocku po II wojnie światowej. Zdaję sobie sprawę z niedoskonałości swojego zamierzenia.

Nie mogłem dotrzeć do źródeł, szczególnie w odniesieniu do 1945 roku. Wdzięczny będę za przesłane uwagi krytyczne, które postaram się wykorzystać do następnego opracowania.

PRZYPISY

- 1) Zob. szerzej Dzieje Płocka, Płock 1973, s. 451—452.
- 2) Tamże, s. 452.
- 3) Tamże, s. 452.
- 4) Archiwum WKW PZPR (dalej AWKW), Roczne sprawozdanie z działalności WK PPS za rok 1945. Sygn. 28/VII/4.
- 5) Sprawozdanie MK PPS za m-c czerwiec 1946 r. AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 6) Tamże, sygn. 28/VII/42.
- 7) Wykaz mandatów Miejskiej Rady Narodowej w Płocku, AWKW PZPR, sygn. 28/X/7, Członkami MRN z ramienia PPS byli: Bogustawski B., Churski St., Cywiński S., Ciszewski W., Flaczyński S., Galbfach S., Gawiński W., Górecki T., Kępczyński W., Mikołajczyk D., Mikołajewski D., Osiecki J., Pernej S., Świecik J., Zieliński W.
- 8) Sprawozdanie MK PPS za m-c VI.1946 r. AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 9) Sprawozdanie MK PPS w Płocku z akcji werbunkowej na dzień 1.XII.1946 r. AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 10) Tamże, sygn. 28/VII/42.
- 11) Tamże, sygn. 28/VII/42.
- 12) Okólnik nr 34, teczka wybory do Sejmu 1947 r., AWKW, sygn. 28/VI/3.
- 13) Protokół z walnego zebrania MK PPS w Płocku w dniu 2.III.1947 r., AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 14) Sprawozdanie WK PPS za miesiąc grudzień 1947 r., AWKW, sygn. 28/VII/4.
- 15) Zarządzenie nr 1 Wojewódzkiej Komisji Weryfikacyjnej z dnia 1.X.1947 r., AWKW, sygn. 28/IX/2.
- 16) Instrukcja w sprawie przeprowadzenia weryfikacji członków PPS na obszarze woj. warszawskiego, AWKW, sygn. 28/IX/2.
- 17) Tamże, sygn. 28/IX/2.
- 18) Protokół z zebrania Powiatowej Rady PPS i połączonych Komitetów Miejskiego i Powiatowego z dnia 14.X.1948 r., AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 19) Protokół z posiedzenia Komitetu Współdziałania Miejskich Komitetów PPS i PPR w dniu 16.X.1948 r., AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 20) Tamże, sygn. 28/VII/42.
- 21) Protokół z zebrania aktywu PPS pow. płockiego z udziałem przedstawicieli aktywu Wojewódzkiego w dniu 17.X.1948 r., AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 22) Sprawozdanie z posiedzenia Rady PPS MK i PK w Płocku, AWKW, sygn. 28/VII/42.
- 23) Tamże, sygn. 28/VII/42.
- 24) Tamże, sygn. 28/VII/42.
- 25) Protokół z konferencji Miejskiej z dnia 21.XI.1948 r. w sprawie wyboru delegata na Kongres, AWKW, sygn. 28/VII/42.